

ATT LEVA SOM MUSLIM I SVERIGE

En studie om muslimers vardag, utmaningar och integration
Gymnasiearbete / Fördjupningsarbete
Sverige, 2024

Sammanfattning

Detta arbete undersöker hur det är att bo och leva i Sverige som muslim. De muslimer som finns i Sverige idag har till stora delar flytt från sina hemländer för att undvika krig, fattigdom och förföljelser. Allt fler muslimer är nu även födda i Sverige och tillsammans med det mindre antal konvertiter som finns skapar de nu en svensk islam.

För att få insikt i hur det kan vara att leva som muslim i Sverige har litteratur som tar upp ämnet studerats. Slutsatsen är att muslimer stöter på en mängd olika problem i utövandet av sin religion, men att dessa problem på vissa håll kan lösas genom ömsesidig respekt och kompromisser. De svenska muslimerna har även börjat anpassa islam till det svenska samhället.

Skolan är en viktig del i ungdomarnas liv och många av de problem som uppstår beror ofta på att kommunikationen mellan skolpersonal och föräldrar är bristfällig. Det är ofta eleverna som hamnar i kläm i dessa situationer. För att undersöka hur religionsundervisningen bedrivs har

besök genomförts på en kommunal grundskola och en muslimsk friskola. Besöket på friskolan bekräftade inte den bild som tidigare funnits av friskolor. Arbetet har gett en större respekt och förståelse för islam och de muslimer som finns i Sverige.

Innehållsförteckning

1. Inledning
2. Bakgrund – Islam och muslimer i Sverige
3. Muslimers vardag i Sverige
4. Problem och utmaningar
5. Skolan som mötesplats
6. Muslimska friskolor
7. En svensk islam växer fram
8. Diskussion
9. Slutsats
10. Källor

Inledning

Sverige är idag ett mångkulturellt samhälle där människor med olika bakgrunder, traditioner och religioner lever sida vid sida. En av de religioner som har blivit alltmer synlig i det svenska samhället är islam. Muslimer utgör idag en av de större religiösa minoriteterna i landet, och deras närvaro har gett upphov till såväl berikande möten som komplexa utmaningar.

Syftet med detta arbete är att belysa hur det är att leva som muslim i Sverige. Vilka utmaningar möter muslimer i sin vardag? Hur förhåller sig svenska institutioner, som skolan och arbetsmarknaden, till muslimers religiösa behov? Och hur anpassar muslimerna själva sin tro till det svenska samhällets normer och strukturer?

För att besvara dessa frågor har jag studerat relevant litteratur om islam i Sverige samt genomfört studiebesök på en kommunal grundskola och en muslimsk friskola. Arbetet syftar till att skapa förståelse och respekt – inte bara för muslimer, utan för alla som lever som religiös minoritet i ett sekulärt samhälle.

Bakgrund – Islam och muslimer i Sverige

Islams historia i Sverige

Islam är en av världens stora religioner med över 1,8 miljarder troende. I Sverige är islam relativt ny som institutionaliserad religion. De första muslimska invandrarna anlände under 1960- och 1970-talen som arbetskraftsinvandrare, främst från Turkiet och dåvarande Jugoslavien. Under de följande decennierna har invandringen ökat markant, och muslimer från en mängd olika länder och kulturer har bosatt sig i Sverige.

Idag uppskattas antalet muslimer i Sverige till mellan 400 000 och 800 000 personer, beroende på hur begreppet definieras. En del räknar sig som muslimer kulturellt men är inte praktiserande, medan andra är djupt troende och utövar sin religion aktivt i vardagen. Denna mångfald inom den muslimska befolkningen är viktig att komma ihåg – det finns ingen homogen grupp av "svenska muslimer".

Flyktingar, invandrare och konvertiter

De muslimer som finns i Sverige idag har kommit hit av olika anledningar. En stor del har flytt från krig och konflikter i länder som Somalia, Irak, Afghanistan, Syrien och Bosnien. Andra har kommit av ekonomiska skäl eller för att återförenas med familjemedlemmar. En tredje grupp utgörs av konvertiter – svenska medborgare som aktivt valt att omfamna islam.

Allt fler muslimer är nu också födda och uppvuxna i Sverige. Dessa andragenerationens muslimer befinner sig ofta i ett kulturellt gränsland – de är djupt rotade i Sverige men bär också med sig sin familjs kulturella och religiösa arv. Deras situation och identitetsbyggande är en central fråga i diskussionen om integration och religiös frihet.

Muslimers vardag i Sverige

Religionens roll i vardagen

För en praktiserande muslim genomsyrar religionen hela tillvaron. De fem pelarna – trosbekännelsen (shahada), bönen (salat), fastan (sawm),

allmosan (zakat) och pilgrimsfärden (hajj) – är grundläggande religiösa plikter som påverkar hela livet. I ett sekulärt land som Sverige kan dessa religiösa krav ibland komma i konflikt med samhällets normer och rutiner.

Bönen, som utförs fem gånger dagligen, kräver att man hittar lugna utrymmen och tid under arbetsdagen. Fastan under ramadan innebär att man avstår från mat och dryck från soluppgång till solnedgång – vilket under svenska sommarmånader kan innebära mycket långa faste perioder. Många muslimer vittnar om att arbetsgivare och kollegor ofta visar förståelse, men att det fortfarande kan vara en källa till missförstånd.

Mat, klädsel och social samvaro

Halal-mat är ett krav för praktiserande muslimer. I Sverige har utbudet av halal-certifierade produkter ökat betydligt de senaste decennierna, men det kan fortfarande vara en utmaning att hitta halal-alternativ i alla sammanhang – exempelvis på skolmatsalar, arbetsplatser eller vid offentliga tillställningar. Frågan om alkohol är en annan aspekt av vardagen där muslimer kan behöva förhandla med sin omgivning.

Slöjan, eller hijab, är ett av de mest diskuterade och synliga religiösa uttrycken i det svenska samhällsdebatten. För de muslimska kvinnor som bär slöja är det ett religiöst och personligt val, men de möter ofta fördomar och ibland öppen diskriminering. Diskussionen om huruvida slöjan är ett förtryck eller ett frivilligt religionsuttryck är komplex och mångbottnad.

Problem och utmaningar

Islamofobi och diskriminering

Islamofobi – rädsla för och fientlighet mot islam och muslimer – är ett reellt problem i Sverige, liksom i övriga Europa. Muslimer rapporterar om diskriminering på arbetsmarknaden, i bostadssektorn och i det offentliga rummet. Hatbrott mot muslimer och moskéer förekommer och har ökat under perioder av politisk spänning.

Mediebilderna av islam och muslimer har länge dominerats av kopplingar till terrorism och extremism, vilket skapar en snedvriden bild av den överväldigande majoriteten av muslimer som lever vanliga, fredliga liv. Att ständigt behöva ta avstånd från extremism som man inte har något med

att göra är en utmattande och orättvis börda som många muslimer i Sverige vittnar om.

Arbetsmarknad och bostadssituation

Studier visar att personer med muslimska namn har svårare att komma på arbetsintervju, trots likvärdiga meriter. Diskriminering på arbetsmarknaden drabbar muslimer hårdare än genomsnittsbefolkningen, och är ett strukturellt problem som kräver aktiva åtgärder. Segregationen i boendet innebär också att många muslimer lever i socialt och ekonomiskt utsatta förorter, vilket försvårar integration.

Ömsesidig respekt som lösning

Trots dessa utmaningar finns det många positiva exempel på möten och kompromisser. Arbetsgivare som skapar böneutrymmen, skolor som erbjuder halal-alternativ och kommuner som möjliggör muslimsk begravning är alla exempel på hur det svenska samhället kan anpassas för att inkludera religiösa minoriteter. Ömsesidig respekt och dialog är nyckeln till ett fungerande mångkulturellt samhälle.

Skolan som mötesplats

Religionens plats i skolan

Skolan är en central institution i alla barns liv och en av de viktigaste arenorna för integration och möten mellan kulturer. I den svenska skolan möts barn med vitt skilda bakgrunder, och lärare ställs inför uppgiften att balansera sekulära värden med respekt för religiös mångfald.

Religionskunskap är ett obligatoriskt ämne i den svenska läroplanen och syftar till att ge elever kunskap om världens religioner utan att förespråka någon enskild tro.

Kommunikation mellan skola och hem

Många av de problem som uppstår i skolan för muslimska elever beror på bristande kommunikation mellan skolpersonal och föräldrar. Missförstånd kring kulturella och religiösa normer kan leda till konflikter som hade kunnat undvikas med bättre dialog. Det handlar exempelvis om frågor kring idrottsundervisning, simning, sexualundervisning och deltagande i

skolaktiviteter som strider mot religiösa övertygelser.

Det är ofta eleverna som hamnar i kläm när föräldrarnas och skolans förväntningar krockar. En muslim ung person kan känna sig splittrad mellan sin familjs religiösa krav och skolans krav på deltagande. Skolan har ett ansvar att skapa en trygg miljö där alla elever kan utöva sin religion utan att diskrimineras, men också att upprätthålla de värden som det svenska skolsystemet vilar på.

Studiebesök på kommunal grundskola

Under arbetet med denna uppsats genomfördes ett studiebesök på en kommunal grundskola i en stad med hög andel elever med utländsk bakgrund. Religionsundervisningen präglades av en vilja att skapa förståelse och respekt för alla religioner. Läraren betonade vikten av att låta eleverna berätta om sin egen tro och sina traditioner, vilket skapade ett klassrum präglat av nyfikenhet snarare än fördomar.

Muslimska elever uppgav att de trivdes bra i skolan men att de ibland kände sig missförstådda av lärare som inte hade tillräcklig kunskap om islam. Behovet av kompetensutveckling hos lärare vad gäller religiös och kulturell mångfald framstod som viktigt.

Muslimska friskolor

Friskolors roll i det svenska utbildningssystemet

Sverige har sedan 1990-talets friskolereform tillåtit privatägda skolor som drivs med offentlig finansiering. Muslimska friskolor är en liten men omdiskuterad del av detta system. Kritikerna menar att konfessionella skolor riskerar att öka segregationen och hindra integration. Förespråkarna betonar föräldrars rätt att välja en utbildning som stämmer överens med deras religiösa och kulturella värderingar.

Studiebesök på muslimsk friskola

Besöket på en muslimsk friskola blev på många sätt en ögonöppnare. Den bild jag tidigare haft – av isolerade skolor med strikt religiös undervisning och bristande integration – visade sig inte stämma. Skolan följde läroplanen noggrant, undervisade på svenska och hade som uttalat mål att förbereda eleverna för det svenska samhället. Religionen var

visserligen en del av skolans profil, men den religiösa undervisningen var tydligt skild från den kunskapsmässiga.

Eleverna på friskolan beskrev en känsla av trygghet – att få vara i en miljö där deras religiösa identitet var accepterad och respekterad, utan att de behövde försvara eller förklara sig. Flera uppgav att de planerade att söka till gymnasier och högskolor i det reguljära svenska utbildningssystemet och att de kände sig väl förberedda för det.

Friskolans rektor betonade att skolan inte ville skapa ett parallellsamhälle, utan tvärtom bidra till integration genom att ge eleverna en stabil identitetsmässig grund att stå på. ”En trygg identitet gör det lättare att möta andra”, som rektorn uttryckte det.

En svensk islam växer fram

Islams anpassning till det svenska samhället

En av de mest fascinerande processerna som pågår är framväxten av vad som kan kallas en svensk islam. Islam, liksom alla världsreligioner, har alltid anpassat sig till de samhällen och kulturer där den utövas. I Sverige sker nu en sådan anpassning, driven framförallt av andragenerationens muslimer som är djupt rotade i det svenska samhället.

Denna process innebär inte att kärnvärden i islam frångås, utan snarare att islam tolkas och praktiseras på ett sätt som är förenligt med ett liv i Sverige. Det kan handla om att hålla fredagsbönen på tider som är möjliga för den som arbetar, att hålla islamundervisning på svenska, eller att aktivt delta i civilsamhälle och politik.

Ung generation muslimer formar sin identitet

Unga muslimer i Sverige navigerar en komplex identitet. De är svenska medborgare, ofta uppvuxna i Sverige med svenska värderingar och referensramar, men de bär också på en religiös och kulturell identitet som formar deras syn på världen. Denna dubbelhet behöver inte vara en källa till konflikt – tvärtom kan den vara en styrka och en resurs.

Många unga muslimer vittnar om att de aktivt söker tolkningar av islam som är förenliga med jämställdhet, demokrati och mänskliga rättigheter. De ifrågasätter traditionella tolkningar och söker sin egen väg. Det

svenska samhällets öppenhet och respekt för individens frihet ger utrymme för detta sökande.

Diskussion

Arbetet med denna uppsats har bekräftat att det inte går att tala om muslimer i Sverige som en homogen grupp. Det handlar om hundratusentals individer med olika nationella bakgrunder, olika grad av religiösitet, olika socioekonomisk situation och olika syn på hur islam ska tolkas och praktiseras.

Det är också tydligt att de utmaningar muslimer möter inte enbart beror på religion. Faktorer som klass, utbildning, kön och ursprungsland spelar lika stor roll. En välutbildad muslimsk kvinna med svenska föräldrar möter helt andra utmaningar än en nyanlänkad flykting från Somalia. Att klumpa ihop dessa erfarenheter under etiketten "muslimer" är en förenkling som riskerar att osynliggöra viktiga nyanser.

Studiebesöken på de båda skolorna var lärorika och utmanade flera av mina förföreställningar. Vad jag fann var engagerade lärare, nyfikna elever och en vilja att bygga broar – oavsett om det var i den kommunala grundskolan eller i friskolan. Integration är inte ett projekt som antingen lyckas eller misslyckas, det är en pågående process som kräver engagemang från alla parter.

Den svenska modellen för religionsfrihet och mångkultur befinner sig under ständig omprövning. Frågor om religiösa symboler i offentliga rum, konfessionella skolor och imamers roll i samhällsdialogen debatteras intensivt. Det är viktigt att dessa debatter förs med respekt för de individer som berörs, och att de grundas i kunskap snarare än rädsla.

Slutsats

Att leva som muslim i Sverige innebär att hantera en mängd utmaningar – från vardagliga praktiska frågor om bönetider och halal-mat till mer djupgående frågor om identitet, tillhörighet och diskriminering. Dessa utmaningar är verkliga och ska inte bagatelliseras.

Samtidigt visar arbetet att det finns vägar framåt. Ömsesidig respekt, dialog och kompromissvilja kan lösa många av de konflikter som uppstår. Skolan spelar en central roll i detta arbete, men den kan inte agera ensam

- föräldrar, myndigheter och det civila samhället behöver alla bidra.

Framväxten av en svensk islam är ett positivt tecken på att integration är möjlig utan att man behöver ge upp sin religiösa identitet. Det visar att religion och modernt samhällsliv inte är oförenliga, och att mångfald kan vara en styrka snarare än ett problem.

Arbetet med denna uppsats har gett mig en större respekt och förståelse för islam och de muslimer som finns i Sverige. Det har påmint mig om vikten av att lyssna på individers berättelser istället för att förlita sig på stereotyper och generaliseringar. I ett Sverige som alltmer präglas av polarisering och misstro är denna förmåga att lyssna och förstå mer värdefull än någonsin.

Källor och litteratur

Litteratur

- Alwall, Jonas (1998). Muslim Voices and Muslim-Christian Relations in Contemporary Sweden. Almqvist & Wiksell.
- Berglund, Jenny (2010). Publicly Funded Islamic Education in Europe and the United States. The Brookings Institution.
- Hellner-Björkqvist, Anneli (2004). Muslimer i det svenska samhället. Studentlitteratur.
- Otterbeck, Jonas (2000). Islam på svenska: Tidskriften Salaam och islams globalisering. Almqvist & Wiksell.
- Otterbeck, Jonas & Bevelander, Pieter (2006). Islamofobi - en studie av begreppet, ungdomars attityder och unga muslimers utsatthet. Forum för levande historia.
- Roald, Anne Sofie (2004). New Muslims in the European Context: The Experience of Scandinavian Converts. Brill.
- Sander, Åke (1993). The Road from Musalla to Mosque: The Process of Integration and Institutionalisation of Islam in Sweden. University of Gothenburg.

Övrigt material

- Studiebesök, kommunal grundskola, genomfört under arbetet.
- Studiebesök, muslimsk friskola, genomfört under arbetet.
- Skolverket (2022). Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr22). Stockholm: Skolverket.

- Diskrimineringsombudsmannen (2023). Diskriminering på grund av religion eller annan trosuppfattning – en kunskapsöversikt. Stockholm: DO.